

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Clypeus Theologiæ Thomisticæ

In Tres Partes Divisus, Et Quinque Voluminibus Comprehensus
Tractatus de Prædestinatione, de Trinitate, de Angelis, & de homine

Gonet, Jean-Baptiste

Coloniæ Agrippinæ, 1671

Disp. XIV. De pœna Dæmonum,

[urn:nbn:de:hbz:466:1-77146](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-77146)

DISPUTATIO XIV.

De poena Demonum.

Ad quaestionem 64. D. Thomae.

Quia poena est effectus culpa, merito, ab-
soluta quaestione de primo peccato An-
gelorum, agitur de illorum poena: qua
duplex est, una ab agente extrinseco infligta, al-
ter scilicet ad ignem inferni, de qua S. Do-
ctor articulo ultimo, alia ad solos actus interio-
res pertinet: & haec adhuc triplex est, una per-
tinet ad intellectum, & vocatur obtenebratio,
de qua art. 1. alia duae pertinentes ad volunta-
tem, scilicet obstinatio in malo, & dolor, de qui-
bus art. 2. & 3. Quantum ad obtenebrationem
intellectus Daemonum, & illorum dolorem, ni-
hil occurrit dicendum; textus enim S. Thomae
clarus est, nec ulli indiget interpretatione; circa
vero illorum obstinationem & alligationem,
duae sese offerunt celebres controversiae, sequen-
tibus articulis resolvenda.

ARTICULUS I.

Utrum obstinatio Daemonum non solum ex sub-
tractione divinae gratiae, sed etiam ex liberi
arbitrii inflexibilitate proveniat?

Scotus & Gabriel in 2. dist. 7. quos sequuntur
Suarez, Vazquez, Molina, & alii Recentiores
communiter, contendunt unicam & propriam
causam obstinationis Daemonum esse subtra-
ctionem divinae gratiae, quam propter eorum
peccata jacto iudicio Deus abstulit: inflexibili-
tatem vero liberi arbitrii eorum, nec causam ef-
fectualis obstinationis, nec libero eorum arbitrio
convenire. Thomistae vero cum S. Doctore hic
art. 1. & aliis locis infra citandis, obstinationis
Daemonum (quae nihil aliud est quam immobi-
lis adhaesio voluntatis ad malum semel ab illis
commissum, subindeque & impotentia ad pe-
nitendum de illo) duas assignant causas; unam
extrinsecam & ex parte Dei se tenentem, subtra-
ctionem scilicet divinae gratiae; aliam intrinse-
cam, & se tenentem ex parte ipsorum Demo-
num, nempe inflexibilitatem liberi arbitrii eo-
rum, ratione cujus exigunt causam extrinsecam,
scilicet esse extra viam, & privati omni auxilio
retahente a malo. Unde sic

S. I.

Sententia D. Thomae praesertur.

Dico ergo primo, connaturale esse Angelo,
immobilitate adherere objecto quod semel
omnino deliberatè & perfectè apprehendit &
impletus est; & ita radicem primam & potissi-
mam, seu causam intrinsecam, unde provenit
obstinatio in Daemonibus, esse liberi eorum ar-
bitrii inflexibilitatem. Ita D. Thomas in 2. dist.
7. quaest. 1. art. 2. & ibidem ad Annibaldum, &
quaest. 16. de malo artic. 5. & de verit. quaest. 24.
art. 10. & hic art. 2. ubi sic discurrens: Ad inquiren-
dam ergo causam huiusmodi obstinationis consideran-
dam est, quod vis appetitiva in omnibus proportiona-
tur apprehensivae, a qua movetur, sicut mobile a mo-
tore. Et differunt autem apprehensio Angeli ab apprehen-

Tom. II.

A hensione hominis in hoc, quod Angelus apprehendit im-
mobilitate per intellectum; sicut & nos immobiliter
apprehendimus prima principia quorum est intellectus:
homo vero per rationem apprehendit mobilitate, discun-
tendo de uno ad aliud, habens viam procedendi ad
utrumque oppositorum. Unde & voluntas hominis ad-
haeret alicui mobilitate, quasi potens etiam ab eo discede-
re, & contrario adherere: voluntas autem Angeli ad-
haeret fixè & immobiliter; & ideo si consideretur ante
adhaesione, potest liberè adherere & huic & opposito,
in his scilicet quae naturaliter vult; sed postquam iam
adhaesit, immobiliter adheret. Et ideo consuevit dici
quod liberum arbitrium hominis flexibile est ad opposi-
tum, & ante electionem & post: liberum autem arbi-
trium Angeli est flexibile ad utrumque oppositum ante
electionem, sed non post. Sic igitur & boni Angeli sem-
per adherentes iustitiae, sunt in illa confirmati: mali
vero peccantes, sunt in peccato obstinati. Quibus ver-
bis S. Doctor conclusionem nostram & docuit
& probavit, ratione fundamentali, quae potest
sub hac forma proponi.

Connaturale est Angelo omnino fixè & im-
mobilitate apprehendere objecta quae deliberatè
& perfectè apprehendit: Ergo etiam illi con-
naturale est, fixè & immutabiliter ea eligere,
eisque immobiliter adherere: Ergo obstinatio
seu immobilitas voluntatis angelicae in malo,
provenit ex ipsamet natura intellectus & vo-
luntatis Angeli, tanquam ex prima & intrinseca
radice, & non solum ex subtractione divinae
gratiae. Haec ultima consequentia est evidens.
Prima vero probatur: Tum quia sicut voluntas
nostra ideo est mobilis de uno objecto in aliud,
quia iudicium nostrum est mobile & flexibile; ita
è contra si iudicium Angeli sit omnino fixum
& immutabile, ejus voluntas immobiliter eli-
geret, & adhereret objectis quae deliberatè & per-
fectè apprehendit: Tum etiam quia, ut observat
hic S. Thomas, vis appetitiva in omnibus sequi-
tur apprehensivam, & illi proportionatur: cujus
evidens signum est, quod appetitus sensitivus
est boni particularis, intellectivus vero boni
universalis, sicut sensus est apprehensivus sin-
gularium, intellectus vero universalium. An-
tecedens vero, in quo est difficultas, sic ostendi-
tur. Intellectus perfectè apprehendens aliquid
objectum unico intuitu & sine discursu, apprehendit
illud omnino fixè & immobiliter; ideo
enim nos fixè & immobiliter apprehendimus
prima principia, cetera vero mobilitate, quia illa
per simplicem intuitum & sine discursu, hac
vero vel non perfectè, vel cum discursu cognos-
cimus: Sed Angelus cognoscit omnia objecta,
sive naturalia, sive supernaturalia, sine discursu,
& simplici intuitu penetrando omnia quae in il-

D lis continentur, ut disp. 10. art. 3. contra Sco-
tum, Suarem, Molinam, aliosque Recentiores
fusse ostendimus: Ergo illa omnino fixè & im-
mobilitate apprehendit.

Confirmatur. Ut Angelus recederet & retra-
heretur ab aliquo objecto quod elegit, deberet
deprehendere in eo aliquam rationem, quam
antea non cognovisset: Sed non potest ullam de
novo in eo rationem deprehendere: Ergo nec
ab illo dimoveri. Major est evidens, Minor pro-
batur. Quia hoc ipso quod Angelus non intelli-
git res per discursum, sed simplici intuitu, pene-
trando conclusiones in principiis, & praedicata
in subjectis, attingit eas modo comprehensivo,
subindeque penetrando omnes earum rationes.
Quia ergo Angelus in primo instanti plenè de-
libera-

M m m

libera-

liberationis, apprehendit in principiis naturalibus perfectissime comprehensis, & in supernaturalibus certo fidei lumine cognitis, omnes rationes, & omnia motiva, quæ poterant ipsum vel ad objectum peccati inducere, vel ab eo retrahere: idcirco hoc ipso quod in alteram partem se convertit, ad eam declinavit irrevocabiliter. Et hæc est ratio propter quam homines, non autem Angeli, admissi sunt ad penitentiam: quia scilicet Angelus ex sua natura est spiritus vadens & non rediens; homo verò flexibilis & mutabilis, & veluti arundo, quæ ad omnem flatum movetur.

4. Dices: Angelus in primo instanti plenæ deliberationis potuit inadæquatè uti cognitione principiorum naturalium aut supernaturalium, ad cognoscendam unam veritatem quantum ad aliquid, & non quantum ad omnia, & ad apprehendendam in objecto, circa quod erat deliberatus, unam rationem, vel unum motivum, non verò aliud: Ergo etiam potuit circa illud variare affectum, quia variatio affectus necessariè sequitur variationem cognitionis.

5. Verùm hæc instantia nullius est momenti: dato enim quod Angelus possit inadæquatè uti cognitione principiorum, sicut inadæquatè uti potest representatione specierum, non potest tamen hoc modo procedere perfectè judicando & eligendo, sed oportet quod utatur suo connaturali modo cognoscendi comprehensivè: si aliquando autem perfectè & ex plena deliberatione judicavit & eligit, certè maximè in primo instanti plenæ libertatis, in quo urgebat occasio deliberandi de fine ultimo, & de æterna felicitate. Si enim prudentes ac solertes viri in rebus magni momenti peragendis, ad omnes attendunt circumstantias, quas possunt deprehendere; merito judicare debent id non fuisse commissum ab Angelis; propterea non peccarunt ex ignorantia vel errore, sed cum perfectissima cognitione speculativa; quamvis in judicio practico habuerint defectum considerationis, qui stare potest cum perfectissima cognitione speculativa.

6. Addo quod, quamvis Angelus possit uti inadæquatè principio aliquo, aut specie, ad hoc vel illud cognoscendum, hoc ipso tamen quod applicat aliquod principium aut speciem ad aliquam specialem veritatem cognoscendam, necesse est quod consideret omnes rationes habitudinis, quas conclusio, seu veritas illa habet cum principio; quod est procedere semper modo comprehensivè, & attingendo principium secundum omnem rationem secundum quam est ratio hujus conclusionis. Ex quo provenit, quod semel evidenter aut certò cognita aliquà conclusione speculativà vel practica in aliquo principio, nunquam amplius variari possit talis cognitio, nec consequenter electio, quæ per eam regulatur: & ita ad mutabilitatem seu flexibilitatem liberi arbitrii in Angelis non confert quidquam inadæquatus usus principiorum aut specierum, qui potest reperiri in intellectu angelico.

7. Probatur secundò conclusio aliâ ratione, quam habet S. Thomas locis citatis. Angelus est forma simplex, in qua scilicet non sunt vires apprehensivæ & appetitivæ, diversæ rationis: Ergo quando uni objecto per tales vires adhæret, non poterit non immobiliter adhærere. Probatur consequentia: quia hoc ipso quod non est in Angelo aliqua potentia inducens ad contrariam adhesionem, conjungitur & adhæret objecto veluti totus & totaliter.

A Confirmatur & magis illustratur hæc ratio. Ex triplici capite habet homo quod possit mutare falsam æstimationem de aliquo objecto semel habitam: primò ex imperio passionis; per quam intercipitur iudicium rationis: secundo ex inclinatione habitus, quæ facit ut habeant habitum, conveniens apparcat objectum talis habitus; unde dixit Philosophus, *Ethic. Quoties unusquisque in se est dispositus, talis finis vadit ei* tertio ex ignorantia in universalibus. Primo modo potest mutari falsa æstimatio, passione deservente, vel ex contrarietate alterius passionis: secundo modo ex contrario habitu existente in alia facultate: v. g. falsa æstimatio, habita et inclinatione habitus existentis in appetitu concupiscibili, potest mutari per oppositum iudicium, habitum ratione habitus existentis in irascibili: tertio denique modo per hoc quod ille qui habet falsum iudicium de aliquo particulari eligibili, semper retinet æstimationem rectam de fine ultimo; qui cum se habeat in operabilibus, sicut primum principium in speculabilibus, potest corrigere iudicium illud falsum de particulari eligibili: sicut ille qui errat circa conclusionem speculativam, potest corrigi et primo principio, discurrendo: si verò quis erraverit circa ultimum finem, ille incorrigibilis est, quia non superest aliud principium ex quo possit corrigi. Porro nullum horum trium habet locum in Angelo: non quidem primum, aut secundum, quia peccatum Angeli non habuit ortum ex passione vel habitu: sed neque etiam tertium, quia peccatum Angeli fuit circa finem ultimum: Ergo Angelus non potest peccatum semel commissum retractare. Unde Fulgentius de fide ad Petrum cap. 3. *Omnes illi prævaricatores Angeli, nec mala possunt unquam velint carere, nec penam; sed permanente in eis iniusta æternis malo, permanet etiam iusta retributionis æternæ damnatio.* Et Gregorius 34. Moral. cap. 6. *Contra antiqui hostis ut lapis indurabitur, quia nulla unquam conversionis penitentia mollietur.* Item Laurentius Justinianus serm. in festo S. Michaelis: *Post electionem (loquitur de natura Angeli) spiritus in malo, sive in malo, immutabilem habet firmitatem: talis quod enim se verit, inflexibilis est.*

Danique suaderi potest conclusio ratione probabilis. Angelus, cum sit medius inter Deum & hominem, medio modo se habere debet, quoad suas electiones & volitiones omnino delibatas: Sed Deus est omnino immutabilis ante & post electionem, homo verò mutabilis, etiam post electionem: Ergo Angelus erit quidem mutabilis ante perfectam electionem, non verò post illam.

E Dico secundò, causam extrinsecam obliationis demonum, esse subtractionem divinæ gratiæ, quam propter eorum peccata iusto iudicio Deus abstulit. Ita D. Thomas quest. 16. de malo art. 1. ad 3. ubi ait: *Deus est causa fratri angelorum in quo sunt obliati in malo, non quidem sicut causando vel conservando malitiam, sed sicut non impartiendo gratiam. Sic enim dicitur aliquos iudicatos, secundum illud ad Romanos. 9. Cujus vult misereatur, quem vult indurat.*

Probatur etiam ratione: Cum enim subtrahatur gratiâ, ad detestandum peccatum & bonum faciendum requisita, infallibilis sit voluntatis electio ad malum, oportet quod ex subtractione gratiæ, sequatur in demonibus immobilis electio ad finem pravum, quem sibi præstituerunt.

non consecutione sequatur, inquam, physica, & vere causalitatis, sed consecutione logica, & illationis, seu per modum remotionis causæ prohibentis; sicut ex remotione salis sequitur corruptio carnis, & ex subtractione columnæ casus lapidis qui ab illa sustentatur, ut in tractatu de scientia Dei fuse declaravimus: Ergo causa extrinseca oblationis Dæmonum est subtractio divinæ gratiæ.

Ratio autem cur illis denegetur omnis gratia, petatur primò ex statu damnationis, quia est communis hominibus & Angelis: hic enim status habet quod sit status summæ miseriæ; status autem miseriæ exigat subtractionem omnis gratiæ.

Ad id quòd, sicut gravibus & levibus extracentrum existentibus, debetur concursus, quo moveantur in centrum, non autem quando jam sunt in centro; ita etiam creaturæ intellectuali, existentio termino, non debetur auxilium, quo moveatur ad terminum & ultimum finem: Ergo cum omne auxilium gratiæ sit de se directum ad ultimum finem, qui est Deus & beatitudo, oportet quòd status ponens creaturam extra viam, reddat illam incapacem omnis gratiæ. Unde D. Thomas loco citato, in corpore articuli ait: *Non pertinet ad rationem divinæ sapientiæ, ut ulterius Dæmonibus gratia infundatur: per quam revocentur à malo primæ aversionis, in qua immobiliter perseverant; & rationem assignat, quia non sunt in statu viatorum.*

Secundò denegatio omnis gratiæ in Dæmonibus petitur specialiter ex modo operandi Angelis conaturali: nam cum habeant immobiliter adhærescere objecto, semel per perfectam deliberationem electo, convenit ut ipsis non detur auxilium quoad revertendum à tali objecto; Deus enim communicat gratia, non destruendo naturalia, sed perficiendo, & ad modum ipsorum.

Potest etiam suaderi conclusio, ratione quam inferunt S. Doctor loco citato. *Mutatur enim, inquit, in nobis liberum arbitrium, ex causa intrinseca, & ex causa extrinseca; à seipso scilicet, & à Deo: Ergo si voluntas Dæmonum est immutabilis & oblationis in malo, hoc ex duplici causa debet provenire, intrinseca scilicet, ex parte liberi arbitrii, & extrinseca, ex parte Dei, quæ non potest esse alia, quam subtractio divinæ gratiæ. De qua loquitur Fulgentius de fide ad Petrum cap. 3. dum ait, *De Angelis hoc Deus disposuit & implevit, ut si quis eorum bonitatem voluntatis perderet, nunquam eam divino munere repararet.**

§. II.

Solvuntur objectiones.

Obijciunt in primis Adversarii contra primam conclusionem. Angeli ex Scriptura probantur aliquando reipsa mutasse suam electionem: Ergo sunt capaces ex natura sua mutandi electionem, & non invariables in voluntate semel suscepta. Consequentia patet, Antecedens probatur primò ex Danielis cap. 10. ubi habetur quòd Angelus Persarum cultus repugnavit diu Angelo custodi Israelitarum captivorum in Assiria seu Babylone, volenti Israelitarum captivitatem solvere, quoniam videbat prodesse Israelitarum conversationem & religionem suis Persis. Attamen idem Angelus post auditam Dei voluntatem, per Michaëlem Archangelum, mutavit voluntatem, ac permittit liberari Israelitas captivos.

Secundò constat ex Scriptura, Dæmones mu-

14. tate electionem & iudicium quod prius habuerant circa mortem Christi: prius enim Diabolus, cum misit in cor Judæ ut traderet Christum Judæis, Joan. 13. diligenter mortem Christi procuravit: postea verò per uxorem Pilati, Matth. 27. suadere conatus est Pilato, ut Christum non crucifigeret.

Tertiò constat omnes Angelos qui peccaverunt, mutasse priorem voluntatem, in qua creati sunt, quamque in primo instanti habuerunt: Ergo Angeli aliquando reipsa mutarunt suam electionem, subindeque possunt etiam mutare illam electionem, quâ inordinate primùm suam excellentiam appetierunt, & peccatum commissum retractare.

Ut hoc argumentum solvatur, & prima conclusio magis explicetur, sciendum est, quòd Angelus duobus modis iudicat & eligit aliquid, scilicet perfecte sive complete, & imperfecte sive incomplete: iudicat & eligit perfecte, quando procedit ex principiis sibi evidentibus, aut certis; tunc enim procedit modo comprehensivo, attingendo in illis principiis omnes rationes quæ possunt ad hoc iudicium & violationem inducere, aut ab ea revocare: tunc verò iudicat & eligit imperfecte, quando procedit ex principiis dubiis & conjecturalibus tantùm: quia hoc ipso quòd principia non sunt firma & convincentia, iudicium etiam non potest esse firmum, nec subinde electio regulata per illud. Præterea Angelus dicitur imperfecte iudicare & eligere, quando non iudicat & eligit ex propria deliberatione & applicatione, sed ut motus & applicatus à Deo: nam iudicium completum & perfectum in Angelo viatore, in quo est positum posse facere vias suas bonas aut malas, est iudicium plene liberum, quoad specificationem, & exercitium, & ex propria voluntatis ejus applicatione procedens. Quando ergo diximus in prima conclusione, Angelum fixè & immobiliter apprehendere seu iudicare, & immutabiliter velle seu eligere, hoc non debet intelligi de quocumque iudicio & volitione illius, sed tantùm de iudicio perfecto & omnino completo, procedente ex principiis evidenter aut certò cognitis, & ex propria Angeli deliberatione & applicatione (& idem dic de volitione seu electione illius) siquidem dum iudicat & eligit imperfecte, ex quibusdam conjecturis, non potest non iudicare & velle variabiliter; quia non procedit comprehensive, sive ex principiis cognitis secundùm omnem rationem quam habent, sed secundùm aliquam solùm.

Ex hoc patet solutio ad argumentum propositum: Major enim distinguenda est, Angeli ex Scriptura probantur mutasse suam electionem, perfectam & completam, nego. Imperfectam & incompletam, concedo. Angelus enim Persarum, quia voluntatem Dei ignorabat, nec omnium circumstantiarum & eventuum notitiam habebat, non perfectam & completam, sed dubium tantùm & conjecturale habuit iudicium de voluntate Dei circa liberationem Iudæorum, & ided restitit Angelo Iudæorum, donec omnia novit per revelationem. Idem cum proportionem dicendum est de iudicio, & de electione quam Diabolus habuit circa mortem Christi: cum enim Dæmon non certò sciret, quòd Christus esset verus Dei Filius, sed solùm id ex quibusdam conjecturis suspicantur, iudicium illud quod prius habuit de morte Christi procuranda, non fuit totale & completum, sed dubium & conjecturale.

unde potuit illud mutare, subindeque volitionem ex illo sequutam.

Ad tertiam probationem similiter respondetur, primam voluntatem in qua Angeli creati sunt, & quam in primo instanti habuerunt, fuisse etiam incompletam & imperfectam (& idem dic de iudicio practico eam mensurante seu regulante) non quidem ex eo quod hoc iudicium, & talis volitio ex principiis dubiis & conjecturalibus processerint, sed ex eo præcisè quod non iudicaverunt & voluerunt ex propria deliberatione & applicatione, sed ut moti & applicati à Deo: subindeque iudicium illud & electio non fuere plenè libera quoad specificationem & exercitium, sed necessaria quoad specificationem; quapropter in illis, ut supra ostendimus, peccatum esse non potuit. Talis autem non fuit prava illa electio, quæ inordinatè mali Angeli suam excellentiam primò appetere, sed fuit omnino deliberata, perfecta, & completa: unde illa est omnino fixa, immutabilis, & irrevocabilis, sicut & iudicium practicum per quod fuit regulata.

16. Dices, Diabolus experiendo pœnam damnationis, & videndo se esse subditum creaturæ corporeæ, scilicet igni, iudicat non esse sibi conveniens eligere seu appetere tanquam finem ultimum suam beatitudinem naturalem, imò videt hanc sibi esse impossibilem: Ergo modò mutavit pravum illud iudicium, quo iudicavit (virtualiter saltem & interpretativè) amandam esse beatitudinem suam naturalem, absque dependentia & subordinatione ad supernaturalem; & consequenter malam etiam mutavit electionem inde sequutam.

17. Respondeo Diabolum, experiendo pœnam damnationis, iudicare quidem specularivè, non esse sibi eligendam beatitudinem naturalem; tanquam ultimum finem, non tamen practicè & affectivè, ac proinde semper in eo perseverare iudicium practicum quod habuit quando peccavit, & malam electionem quæ ex illo sequuta est. Unde Divus Thomas quæstion. 16. de malo art. 5. ad 5. ait: *Diabolus non potest in se propriè loquendo culpam sentire, ita scilicet quod apprehendas & refugiat quasi malum culpa suum peccatum, quia hoc pertinet ad mutationem liberi arbitrii.* Et Gregorius 34. Moral. cap. 14. *Appetitur, inquit, celsitudinis, vertit in rigorem mentis, ut damnationis iam per duritiam se malè egisse non sentiat.* Bernardus item Tractatu de gradibus humilitatis, circa primum gradum superbiæ, Luciferum alloquens, hæc habet: *Sic temperat Deus in vindicta sententiam, ut si velis respicere, non neget veniam; secundum autem duritiam tuam & cor impænitens, non possis velle, & idè nec penè carere.*

18. Obiiciunt secundò quædam testimonia SS. Patrum: Damascenus enim libro 2. de fide cap. 3. definiens naturam Angeli, dicit Angelum esse liberum arbitrii semper mobilis: & paulò post loquens de Angelis beatis, dicit quod non eorum naturæ, sed gratiæ tribui debet immobilitas eorum à sua beatitudine: Atqui si essent liberi arbitrii inflexibiles, id naturæ eorum tribuendum esset: Ergo &c. Item Fulgentius lib. 1. de fide ad Petrum cap. 3. ait, *Recuperare, iustitiam, divini muneris esse, non naturæ, & subdit, Si possibile esset ut humana natura, postquam à Deo aversa, bonitatem perdidit voluntatis, ex seipsa rursus eam haberet, multò possibilis hoc haberet angelica. Quæ illatio falsa esset, si ad inuisitico Angelus esset in malo inflexibilis.*

A Ad primum dictum Damasceni respondeo, vel ipsum loqui de Angelo absolute ante electionem, vel de mobilitate ipsius quoad actus impedierit, aut, solum velle eum esse mobilem, & immobilitatem successione intellectuum, & volitionum circa diversa objecta: licet enim Angelus unus ex alio non cognoscat, potest tamen unum cognoscere post aliud.

Ad secundum respondeo non aliud verbis significari, quam Angelum non habere ex se & ex sua natura, proximè, & formaliter, quod non possit à beatitudine dimoveri; quia non potest ex seipso ad Deum ut objectum beatificum pertinere: Sed hoc debet habere à gratia, quæ naturam positivè secundum modum ipsius. Unde dupliciè causa Angelus adhæret immobiliter beatitudini quam possidet: primò scilicet ex generali ratione beatitudinis, cui competit inammutabilitas secundò ex speciali eiusdem beatitudinis ratione, quam habet ex eo quod est in tali subiecto, & pertinet ipsam secundum modum ipsius, hoc est ad adhaerendum firmiter objecto, cum plena libertate semel electo.

Ad locum Fulgentii dico, quod cum ratio & causa recuperandi bonitatem an illam magis pensari debeat ex virtute arbitrii, quam ex flexibilitate illius; idè D. Fulgentius attendens præcisè ad excessum virtutis angelicæ supra virtutem naturalem hominis, rectè dixit, quod si natura humana posset ex seipsa habere bonitatem quam perdidit, multò possibilis hoc esset naturæ angelicæ. Sicut rectè dicere possemus, quod si arundis existens in ripa fluminis, posset pertinere ad æmnia civitatibus, multò magis id posset pinus magna in eadem ripa existens: quamvis enim arundis flexi possit versus civitatem, & pinus inflexibilis sit; ratio tamen pertingendi ad æmnia, magis pensatur ex magnitudine, in qua pinus excedit arundinem, quam ex flexibilitate, quæ soli arundini convenit.

Obiiciunt tertio quidam Recentiores: Si Angelus esset ex natura sua talis conditionis, ut facta electione peccati, necessariò in illa hæteret invariabiliter, per hæc conditionem haberet ex perfectione sua, vel ex imperfectione: Primum dici non potest: quia incorrigibilitas & impotentia emendationis, non est perfectio, sed potius tantum imperfectio & miseria. Secundum etiam affirmari nequit: siquidem homo est naturæ suæ imperfectior Angelo, & tamen potest retrahere peccatum suum.

Respondeo eligendo primam partem dilemmatis: quod enim Angelus post electionem perfectam & completam, non possit à bono vel à malo resistere, oritur ex perfectione intellectus angelici, qui cum cognoscat res simplici intuitu & sine discursu, penetrando conclusiones in principis, & prædicata in subiectis, apprehendit eas intè & immobiliter, eo modo quo nos apprehendimus prima principia: subindeque eligit invariabiliter, cum vis appetitiva in omnibus sequatur apprehensivam, & illi proportionetur, ut antea declaratum est. Unde ad probationem in contrarium dicendum est, quod licet impotentia emendationis, nullam formaliter dicat perfectionem in Angelo, eam tamen arguit, seu præsupponit, nempe modum apprehendendi res sine discursu, & comprehensivè: sicut licet potentia peccandi, nullam in se dicat perfectionem, arguit tamen & præsuppositivè illam importat: apparet enim libertatem in voluntate, & indifferentiam

judicii in intellectu, quæ sunt præcipuæ dotes ac perfectiones naturæ rationalis.

Obijciens quarto: Angelus post electionem manere plene liber: Ergo potest eam revocare, vel non continuare. Antecedens est certum: nulla enim potentia activa, per hoc quod agit, seipsam delinuit. Consequentia verò probatur: quia ut aliquis sit liber circa actum quem elicit, debet posse illum suspendere, vel elicere oppositum.

Respondeo concessio Antecedente, negando Consequentiam? Ad cuius probationem dicendum est, non esse necessarium ad hoc ut aliquis sit liber circa aliquem actum quem elicit & continuat, quod pro omnitempore & statu possit eum suspendere, & elicere oppositum, sed sufficit quod illa indifferentia habeatur in initio, quando primò electio: unde ut Angelus remaneat liber post electionem, non requiritur ut illam possit revocare, sed sufficit ut illam potuerit non habere, quando ad illam se determinavit.

Ex quo intelliges, tres esse libertatis gradus, secundum tres gradus naturæ intellectuales, scilicet humanæ, angelicæ, & divinæ. Primus gradus dicit indifferentiam ad elicendum & non elicendum actum, & ad revocandum vel non revocandum actum jam elicatum; & hic convenit homini, ob imperfectionem cognitionis. Secundus dicit indifferentiam ad elicendum vel non elicendum actum, non autem ad revocandum illum jam semel elicatum, & hic competit Angelis, ob perfectionem modum cognoscendi res sine discursu, & simpliciter intuitu, ut antea exposuimus. Tertius denique dicit indifferentiam, non ad elicendum actum absolute & quoad iuriam entitatem, sed solum ad determinationem actus ad quodlibet objectum, aut per modum volitionis, aut per modum nolitionis: hic gradus soli Deo convenit, ob summam ejus immutabilitatem & immutabilitatem, ut vidimus in statu de voluntate Dei, agendo de ejus libertate. Sicut ergo Deus liberrimè vult aliquod objectum, quamvis ex suppositione quod actus illius terminetur ad illud per modum volitionis, non potest hoc modo non terminari: ita etiam Angelus libere vult quod semel elegerit; quamvis non potest revocare electionem, quia talis est natura libertatis ipsius.

Obijciens ultimò: Si Dæmon esset impotens ad revocandum suum peccatum, tam ab intrinseco, quam ab extrinseco, & subtractione omnis gratiæ, etiam actualis, continuatio in peccato non posset ei imputari ad culpam: Sed hoc non est dicendum: Ergo sequela Majoris probatur: quia impotentia excusat à peccato, ut communiter docent Theologi: imò ex hoc inferunt, urgente obligatione alicujus præcepti supernaturalis, Deum non posse denegare homini auxilium, saltem sufficientes, ad illud implendum, aliàs peccatum ei non posset imputari, cum nemo peccet in eo quod virtute non potest.

Respondeo negando sequelam Majoris. Ad cuius probationem dico quod impotentia excusat à peccato, quando est naturalis & involuntaria, seu libera electione voluntatis. Quemadmodum enim si quis, navigatione suscepta, unicum quod habebat præ manibus brevium (sine quo officium ad quod obligatur recitare non poterat) in mare projiceret, censeretur singulis diebus peccare mortaliter, quoad usque illa projectio esset retractata, quia scilicet impotentia ad recitandum

officium, ex actu aliquo libero & voluntario proveniret: ita pariter, quamvis Dæmon sit tam ab intrinseco ex natura suarum potentiarum, quam ab extrinseco ex subtractione omnis gratiæ, impotens ad desistendum à suo primo peccato, hoc ipso tamen quod talis impotentia & inflexibilitas in malo, non provenit, neque ab extrinseco, neque ab intrinseco, nisi facta suppositione primæ electionis omnino deliberatæ, continuatio in peccato justè illi imputatur ad culpam. Solutio est D. Thomæ quæst. 16. de malo art. 5. ad 11. ubi ait: *Sicut ebrius tenetur non peccare, non quidem considerato præsentis status, sed considerato ebrietatis voluntariæ causæ, secundum quam imputatur ei aliquid ad culpam: ita etiam potest intelligi quod Diabolus tenetur converti ad Deum, quamvis hoc ei sit impossibile secundum præsentem statum, quia in hunc statum ex voluntaria causa devenit.*

§. III.

Corollaria notatu digna.

EX dictis inferes primò, quod si Deus Angelis longiorem viam concessisset, centum videlicet annorum, mali Angeli toto illo tempore suæ viæ mansissent in malo obstinati, non obstinatione completâ & simpliciter tali, sed incompletâ & secundum quid.

C Prima pars hujus corollarii patet ex dictis: nam, ut supra ostendimus, connaturale est Angelo immobiliter adhærere objecto, quod semel omnino deliberatè & perfectè apprehendit & elegit. Secunda verò sua datur: nam ad obstinationem completam requiritur immobilitas in malo, proveniens tam ex intrinseca, quam extrinseca causa: licet autem tunc mali Angeli essent immobiles ex causa intrinseca, non tamen ex causa extrinseca: idè enim, teste D. Thomâ quæst. 16. de malo art. 5. ex parte intrinseca immutabiles sunt, vel in bono, vel in malo post primam electionem, quia tunc finitur in eis status viatoris: At in casu de quo loquimur, non finitur in eis statim post primam electionem status viatoris; & ita dum talis status permaneret, Deus esset paratus ad eis conferendum auxilia supernaturalia: Ergo toto illo tempore mali Angeli non essent in malo completè & simpliciter obstinati, sed incompletè tantum & secundum quid.

E Inferes secundò, causam obstinationis in hominibus damnatis peti non solum ex subtractione divinæ gratiæ, sed etiam ex inflexibilitate liberi arbitrii: nam ut ait S. Thomas quæst. 24. de veritate art. 11. *Anima separata Angelo conformatur, & quantum ad modum intelligendi, & quantum ad indivisibilitatem appetitus, quæ sunt causæ obstinationis in Angelo peccante: unde per eandem rationem in anima separata obstinatio erit. In resurrectione autem corpus sequeretur anima conditionem... & ita tunc eadem obstinationis ratio manebit.* Ex quo sequitur, apprehensionem, quæ homo antequam moreretur judicabat non esse sibi conveniens penitere, aut esse summum bonum quod verè non erat, fieri post mortem immutabilem, in instanti quo incipit ejus voluntas esse obstinata, sive sit primum instans separationis à corpore, sive aliud instans. De quo vide Ferrarientem 4. cont. Gent. cap. 65.

E Inferes tertio, tantam esse obstinationem Dæmonum, ut nullum opus moraliter bonum ex omni parte efficere possint, sed si aliquando efficiant aliquid opus ex genere suo moraliter bonum,

num, semper illud ex adjuncta circumstantia mala ab ipsis viciati.

Ratio hujus corollari est, quia ut rectè ait D. Thomas in 2. dist. 7. quæst. 1. art. 2. sicut impossibile est voluntatem indeclinabiliter adhaerentem ultimo fini producere opus peccati, ita è contrario impossibile est à voluntate adhaerente immutabiliter perverso fini aliquid rectum opus provenire: Sed talis est voluntas Dæmonum; immobiliter enim, non solum ab extrinseco, sed etiam ab intrinseco, ut demonstratum est, adhæret perverso fini, nempe suæ beatitudini naturali ut perversè volitæ: Ergo nullum opus omni ex parte moraliter bonum efficere possunt. Major probatur, sicut confirmatio in bono, per quam voluntas indeclinabiliter adhæret recto fini, est determinatio, saltem quoad specificationem, ad bonum honestum: ita obstinatio in malo, per quam voluntas inconvertibiliter adhæret perverso fini, est quædam determinatio, saltem quoad specificationem, ad malum morale: Ergo sicut à voluntate confirmata in bono non potest procedere opus peccati; aliàs posset malum appetere, & sic non esset ad bonum determinata quoad specificationem; ita à voluntate obstinata in malo, non potest bonum aliquid opus procedere; alioquin posset bonum velle, & sic non esset determinata ad malum quoad specificationem.

30 Nec obstat hæc impotentia ad bonum libertati Dæmonum: non enim ad eam salvandam requiritur, quod post electionem perversi finis fiat indifferentes ad bonum & malum, sed sufficit indifferentia ad diversa mala, servato ordine ad eundem finem: sicut ad salvandam libertatem in Beatis non requiritur indifferentia ad bonum & malum, sed sufficit indifferentia ad diversa bona, servato ordine ad eundem finem.

Non obstat etiam quod damnati Sapient. 5. describuntur poenitentiam agentes, & præ angustia spiritus gementes: per illa siquidem verba non describitur poenitentia undeque moraliter bona, sed coinquinata aliqua mala circumstantia, scilicet invidia salutis electorum; propter quod subdit sacer textus: *Dicentes, hi sunt quos habuimus aliquando in derisum, & in similitudinem improperii, & ecce quomodo computati sunt inter filios Dei, & inter sanctos fors illorum est.*

31 Dices: Dona naturalia manserunt integra in Dæmonibus, ut ex Dionysio docet S. Thomas hic art. 1. in corp. Sed opus morale ex omni circumstantia bonum, non est supra naturalem facultatem Angeli; Ergo illud potest Dæmon efficere.

Respondeo dona naturalia in Angelis mansisse integra, quantum ad ea quæ pertinent ad ordinem naturæ, non tamen quantum ad ea quæ pertinent ad ordinem moralem, cum totus ordo moralis ex intentione finis pendeat, & finis intentio in Dæmonibus depravata sit. Unde licet opus moraliter bonum non excedat facultatem voluntatis absolute sumptæ, ipsius tamen jam obstinatæ, & sub prava affectione mali finis consideratæ, non solum superat facultatem, sed etiam illi omnino repugnat.

ARTICULUS II.

Quomodo ignis inferni liget Dæmones, & unde detur alia pena sensus, quæ acerbius eos torquet?

§. I.

Quibusdam præmissis referuntur sententia.

Supponimus primò tanquam certum, ignem quo cruciantur Dæmones in inferno, esse materiale & corporeum, non verò aliquid duntaxat spirituale, quod metaphoricè ignis dicitur, ut estimarunt antiquitùs aliqui Hæretici, pro eodem fumentis ignem illum, & propriam unitatemque damnati conscientiam.

Ratio hujus suppositionis est. Primò quia Scriptura non solum pro dæmonibus, animabusque hominum damnatorum, à corporibus separat; sed etiam pro earum corporibus, post diem iudicii, ignem illum statuit in gehennam: de illis enim jam resuscitatis dicitur Matth. 25. quod ibunt in ignem æternum, qui paratus est diabolo & angelis ejus: Sed corpora non possunt pati nisi corporali pena (inquit D. Thomas quæst. 26. de veritat. art. 1.) Ergo ignis ille corporeus est.

Secundò, Verba Scripturæ, ex communi regulâ D. Augustini, nunquam metaphoricè, sed in proprio sensu intelligenda sunt, nisi ex tali sententiâ aliquid sequatur absurdum, aut Scriptura ipsa oppositum doceat alibi: At nihil prius absurdum sequitur, ut constabit ex dicendis, si supplicium dæmonibus & aliis reprobis debitum (quod Scriptura læpius nomine ignis designat & vocat) de igne vero, subindeque corporeo, intelligatur, nulliusque plane ex factis litteris citari potest locus, tali intelligentiæ contrarius & repugnans: Ergo tale supplicium de igne vero & corporeo intelligendum est.

Tertio, Communis Patrum doctrina est, quod ille ignis sit corporeus: Divus enim Augustinus sic de civit. cap. 10. loquens de Dæmonibus, *Adhæbunt, inquit, spiritus incorporei, corporeis ignibus cruciandi.* D. Gregorius 4. Dialogorum cap. 29. postquam quæsitur an ille ignis sit corporeus? respondet: *Corporeum esse non ambigo.* D. Hieronymus in cap. 66. Isaia, & Epist. 59. cap. 2. inter Originis errores refert, quod ignem inferni, peccatorum conscientiam esse voluerit. Laurentius Justinianus de casto connubio cap. 16. de igne inferni hæc scribit: *Ignis est ibi corporeus, inextinguibilis, utrens necessitate fomenti materialis, divinâ tamen virtute corpora concremans, spiritus autem non calefaciens, sed crucians, lucet quidem ad panam, minime tamen ad consolationem.* Deum alius omnibus, D. Cyprianus libro de laudibus Martyrii cap. 17. internum sic eleganter describit: *Sæviens locus, cui generosa nomen est, magno plangentium murmure & gemitu, & eructantibus flammis per horrendam spissæ caliginis noctem, sæva semper incendia camini fumentis expirat; globus ignium ardens obstruitur, & in varios penas exitus relaxatur. Tunc sapiendi plurima genera, tum in seipso convolvit quidquid arboris emittit flamma cruciarit. Sane non spirituales & metaphoricè, sed materiales & corporei ignis est ista delictorum Eidem veritati subscribunt omnes Doctores Scholastici.*

Dices tamen: Vermis ille quem simul cum igne

Scriptura designat pro pœna damnatorū, dicitur
do Iſaie 66. *Vermis eorum non morietur, & ignis eorum non extinguetur*: ille, inquam, vermis non potest intelligi nisi per metaphoram pro ipso conscientie remorsu: aliās enim, cum post diem iudicij nulla remansura sint animalia, quæ corpora deprecant damnatorum, eod quod nimitum omnimoda illa finienda sint, quæ ad res mixtas & viveantia pertinebunt, præter hominem, falsò diceret Scriptura, vermem illum nunquam moriturum: Ergo simpliciter ignis quem pro tortura damnatorum Scriptura ibidem designat, non pro vero & corporeo, sed pro metaphorico duntaxat & spirituali igne accipiendus est.

Sed contra: nego consequentiam & paritatem: disparitas est, quia licet omnia pertinentia ad res mixtas & alia viventia, præter hominem, dari debeant post diem iudicij, eod quod cessabit tunc omnis generatio, alteratio, & corruptio, elementum tamen ignis semper remanebit.

In Iſta: D. Ambrosius lib. 4. in Lucam titulo de parata cœna, dicit aperte ignem illum non esse flammam corporalem.

Ad hoc respondeo, sensum propositionis illius esse duntaxat, quod ignis ille non sicut in Dæmones, virtute flammarum corporalium, sed virtute spiritali, quæ in ratione instrumenti devertitur & movetur à Deo ad illum effectum.

Supponit secundò difficultas proposita, Dæmones torqueri ab igne inferni, per alligationem eorum ad ipsum. Ratio in primis est, quia absque quomodocumque pœna non possunt plura ex locis Scripturæ salva consistere; qualia sunt illud Epistolæ canonice Judæ: *Angelos qui non servaverunt suam principatū, vinculis æternis sub caligine reſervavit*: Et illud 2. Petri 2. *Deus Angelis peccantibus non pepercit, sed rudentibus inferni detractos in tartarum tradidit cruciandos*; Item illud Apocal. 19. *Apprehendit draconem, & alligavit eum per annos mille, & misit eum in abyſſum, & clauſit*.

Ratio est secundò, quia possibilis est & valde afflictiva hæc Dæmonum alligatio: possibilis, quia non sit virtute naturali ipsius ignis, sed supernaturali quam Deus ei tanquam instrumento suæ iustitiæ communicat: afflictiva verò, quia nobilissimam creaturam rei ignobili, qualis est res omnis corporea, ad Angelum comparata, submittit, & ejus captivam reddit. Unde suppositione nostræ subſcribunt non solum D. Thomas Discipuli, sed etiā D. Bonaventura, Scotus, Richardus, Suarez, Vazquez, Valentia, Beilarmius, & ceteri Theologi communiter; eamque expressè docet S. Thomas varijs in locis, præsertim 4. contra Gent. cap. 90. ubi dicit quod *substantie incorporee patiuntur ab igne corporeo, per modum alligationis cujusdam*. Et paulò post subdit: *Maliò igitur magis virtute divinâ spiritus damnandi quæ corporeo alligari possunt, & hoc ipsum est eis in afflictione, quod seipsum se rebus infimis alligatos in pœnâ.*

Duo tamen circa talem alligationem diligenter notanda sunt: primum est, ipsam (ut rectè advertit Joannes à S. Thoma) esse duplicem; unam præcisè quoad potentias Dæmonum, præſcindendo à loco, quæ nimirum ipsæ impediuntur ab exercitio eonaturali operationum suarum; alteram per ordinem ad locum, ratione cujus Dæmones nequeunt operari, subindeque nec existere, sicut omnino & ad libitum, extra locum illum in quo sunt, sed ad summum aliquantulum, quando Deus, & ignis à quo detinentur, id permittunt. Quod dico propter illos Dæmones qui

A sunt in nostro aëre, & habent ipsum pro carcere: licet enim parum per illum discurrant, non tamen possunt pro libito & totaliter ab illo exire, sed tantum aliquantulum magis vel minus intra ipsum sese movere, juxta permissionem divinam; non secus ac canis pede vel collo ligatus, finitur quidem aliquantulum se movere, sed non nisi juxta laxationem majorem vel minorem funis: & hæc detentio vocatur pœna carceris. Duplicem illam alligationem indicare videtur Scriptura Threnorum 3. his verbis: *In tenebris collocavit me sicut mortuos sempiternos, circumdificavit adversum me ut non egrediar, aggravavit compedem meam*. Illa enim verba, *ut non egrediar*, detentionem, quoad locum, sive pœnam carceris indicant: ista verò posteriora, *Aggravavit compedem meam*, alligationem sive impedimentum potentiarum; compedibus enim aggravatur & impeditur potentia loco motiva, per pedes designata.

B Secundum quod notandum est circa alligationem in ordine ad locum est, illam non causari ab igne inferni, per modum præcisè termini & loci, cui Dæmon maneat ita alligatus, ut non ipse ignis, sed solus Deus concurret efficienter ad illam detentionem: non eo, inquam, solum modo ignis inferni concurret ad illam detentionem, sed etiam per modum causæ efficientis non quidem principalis, sed instrumentalis, divinâ virtute elevata. Ratio est, quia non solum torquentur Dæmones, eod quod detinentur in loco ubi gehennalis ignis est, sed etiam quia ab ipse igne affliguntur: ad hoc autem verificandum, necesse est omnino, ut rectè advertit Suarez, quod ignis non solum sit terminus eorum sub alligationis, sicut infernus, sed etiam quod efficiendo concurret ad eorum detentionem.

C His præsuppositis: Difficultas est primum, quomodo utraq; illa alligatio fiat, an per aliquam formam realem & intrinsecam Dæmoni, ad prædicamentum qualitatis vel ubi pertinentem, cujus subiectum immediatum sit vel ipsa substantia Dæmonis, vel ejus potentia, vel utraque simul? Secundò, utrùm præter illam alligationem detur aliud tormenti genus, quo acerbius ab igne inferni torqueantur Dæmones?

Aliqui ex Recentioribus, quos suppressis nominibus citant Salmanticenses in suo de peccatis Tractatu, negant Dæmones detineri ab igne inferni, per aliquam formam in ipsis ab eo productam. Ex his verò qui illam formam admittunt, Nazarius & Banaez dicunt eam pertinere ad prædicamentum ubi, alij ad prædicamentum qualitatis. Quantum verò ad ejus subiectum immediatè receptivum, Salmanticenses loco citato docent esse tam ipsam substantiam Dæmonis, quam ejus potentias operativas, subindeque formam illam esse multiplicem. Ex Thomistis tamen Joannes à S. Thoma negat Dæmonis substantiam esse subiectum illius qualitatis immediatè receptivum, sed hoc solis potentis operativis convenire assentit. Denique quoad secundam partem difficultatis, Suarez, Vazquez, alijque, serè omnes recentiores Theologi, Scholæ Divi Thomæ extranei, imò & antiquis Henricus, Scotus, Gabriel, & Richardus, negant alligationem Dæmonum ab igne tartareo causatam, esse sufficientem in ratione pœnæ sensus, sed aliud insuper tormenti genus esse quo acerbius cruciantur.

Differunt autem illi Authores inter se in assignanda

E

36

37

38

Diff.
18.
dub. 2
§. 2.

nanda quidditate huius alterius tormenti; aliqui enim cum Henrico quodlib. 8. quæst. 34. dicunt illud aliud tormentum consistere in calore ignis, in ipso Dæmone recepto: Scotus verò, Ægidius, Richardus, & Gabriel apud Vazquem, in receptione speciei intelligibilis representativæ ipsius ignis, vel in ipsa ignis intellectione, ab ipso immediate in intellectu Dæmonis caulata. Alij cum Suarez docent esse impressionem qualitatis fœdantis & deformantis ipsam substantiam Dæmonis, absq; eo quòd aliquid ipsius destruat vel corrumpat. Alij deniq; existimant ignem torquere Dæmones in inferno, causando in illis tristitiam ejusdem rationis cum illa, quam in voluntate paritur anima conjuncta, quando corpus comburitur. Ita Magister Soto in 4. dist. 30. art. 3. quem aliqui Recentiores sequuntur. Communiter tamen Thomistæ nullum aliud tormenti genus, præter alligationem, pro pœna sensus in Dæmonibus agnoscunt.

§. II.

Prima difficultas resolvitur.

Dico primò: ignis inferni ligat Dæmones, causando in ipsis formam realem, ad prædicamentum qualitatis pertinentem; cujus immediatum subjectum non est ista substantia Dæmonis, sed solum ejus potentia operativa.

39. Prima pars conclusionis sic probatur: Ignis inferni ligat Dæmones efficienter, & intrinsecè; efficienter quidem, quia est instrumentum divinæ justitiæ quoad illum effectum, instrumentum autem dicit essentialiter efficientem causalitatem; intrinsecè verò, quia per solam formam extrinsecam nequeunt potentia Dæmonis ligari, sive ab exercitio suarum operationum impediri: hæc enim est differentia inter potentias, quæ per actiones formaliter transeuntes operantur, & potentias quarum operationes sunt formaliter immanentes; quales sunt eæ omnes quibus præditi sunt Angeli) quòd illæ impediri possunt ab exercitio suarum operationum, per aliquid purè externum, non verò istæ: Atqui non potest ignis inferni ligare Dæmones efficienter & intrinsecè, nisi causando aliquam formam realem, & ipsis intrinsecam; realem quidem, quia omni causæ efficienti debet assignari terminus realis productus; intrinsecam verò Dæmonibus, quia eorum alligatio est intrinseca: Ergo ignis inferni ligat Dæmones, causando formam realem, & ipsis intrinsecam.

40. Quòd autem talis forma ad prædicamentum qualitatis pertineat, ut in secunda parte conclusionis asseritur, facile etiam suaderi potest. Nam forma malè afficiens & disponens suum subjectum, pertinet ad prædicamentum qualitatis, & in prima ejus specie collocatur; ut patet de ægritudine, de habitibus vitiosis, deformitate, & alijs similibus: Atqui forma illi intrinseca, quam ignis inferni causat in Dæmonibus, malè ipsos afficit & disponit, utpote cum eos cruciet & torqueat: Ergo pertinet ad prædicamentum qualitatis.

41. Confirmatur: Forma illa quæ ignis inferni ligat Dæmones, non pertinet ad prædicamentum substantiæ; quando quidem advenit enti jam completo & actualiter existenti: neq; ad prædicamentum quantitatis; cum in subjecto omnino spirituali recipiatur, neq; proinde ad situm aut habitum; quando quidem prædicamenta ista supponunt quantitatem: non etiam ad prædica-

Amentum quando; utpote cum habitu ad tempus, in qua consistit, non sit, sicut nec duratio ex qua resultat, subjecto suo nociva, nisi supposita disconvenientiæ formæ in eo existentis & durantis: non etiam ad prædicamentum actionis vel passionis; horum enim effectus formales solum sunt quòd agens agat, aut quòd passum recipiat, effectus verò formæ ab igne gehennali in Dæmonibus productæ, est quòd ipsi sint illi vel alteri corpori alligati: non etiam ad prædicamentum relationis; utpote quæ non ratione sui, sed solum ratione fundamti, potest esse disconveniens subjecto: neq; tandem ad prædicamentum ubi, cum sola præsentia localis circumscriptiva, sive in quantitate fundata, non verò spiritualis, ponatur in hoc prædicamento: Ergo superest duntaxat quòd ad prædicamentum qualitatis pertineat.

Tertia pars conclusionis, quæ est contra doctrinam Salmanticensem, probatur primò: Illud in Dæmone est subjectum immediatum qualitatis ligativæ, in eo ab igne inferni productæ, quòd immediate alligatur loco à tali igne: Sed substantia Dæmonis non est id quòd in ipso immediate alligatur loco ab igne inferni, bene tamen ejus potentia: Ergo subjectum immediatum talis qualitatis, non est substantia ipsa Dæmonis, sed ejus potentia. Major constat: cum enim qualitas sit veluti nexus & catena, quæ mediante ignis inferni alligat Dæmonem certo alicui & determinato loco, illud duntaxat est immediatum ejus subjectum, quòd immediate alligatur & detinetur. Minor verò probatur: In Dæmone illud solum immediate alligatur loco ab igne inferni, quòd immediate impeditur à sui extensione; ligatio enim, sive compressio & coarctatio, nihil aliud est quam impedimentum extensionis: Sed substantia Dæmonis non impeditur immediate à sui extensione; utpote cum non sit impediat quanta quantitate virtutis, subindeq; nec immediate extensibilis, sed solum mediante potentia operativa: Ergo non ligatur immediate ab igne inferni, sed solum mediante potentia operativa.

D Confirmatur: Illud solum immediate alligatur in Dæmone ab igne inferni, subindeq; est subjectum immediatum qualitatis ligantis, quòd immediate impeditur ab egressu à loco cui alligatur; detentio enim in loco, sive alligatio ad locum, nihil est aliud quàm impedimentum exitus extra: Sed substantia Dæmonis licet non immediate egreditur sive movetur à loco, sed tantum mediante potentia, ita non impeditur immediate ab egressu à loco in quo ab igne inferni detinetur: Ergo &c.

E Probatur secundò: Ideo in opinione Salmanticensium, non solum potentia Dæmonis, sed etiam ejus substantia, affici debet immediate qualitate ipsam alligante, ut tali corpori & loco subditus reddatur, tam quoad substantiam, quàm quoad potentiam: Atqui licet subjectum immediatum illius qualitatis quæ ligatur Dæmonem, sit solum ejus potentia, redditur tamen per illam substantia corpori & loco, non solum quoad potentiam, sed etiam quoad substantiam: Ergo superflue omnino concedunt qualitatem illam afficere immediate tantam substantiam Dæmonis, quàm ejus potentiam. Minor probatur: Sicut impossibile est quòd angelus existat activè in loco immediatè, per substantiam, nisi etiam ibi existat immediate quòd existat passivè in loco, tanquàm ei substantia

immediate quoad potentiam, nisi etiam ibidem existat, tanquam ei subditus mediatè quoad substantiam.

Confirmatur primò: Substantia Dæmonis est principium radicale omnium ejus potentiarum, ab eis tandiu inseparabile, quandiu existunt: Ergo impossibile est quod potentia Dæmonis detineatur violentè in aliquo loco, nisi etiam consequenter, sive mediatè, ibidem detineatur violentè substantia, quæ est principium earum radicale: Ergo eo ipso quod potentia Dæmonis ratione qualitatis immediatè eas afficientis subdatur loco, in quo violentè detinentur, subditur etiam eidem loco, licet solum mediatè, ejus substantia, absque eo quod sit necesse quod recipiat aliquam qualitatem.

Confirmatur secundo: Quamvis substantia Dæmonis non afficiatur immediatè qualitate ligativa ab igne tartareo causatà, sed solum mediatè; non minus tamen propterea cruciatur ex illa, quam si eam immediatè in sua substantia reoperet: sive enim subjectio substantiæ omnino spiritualis loco corporeo, sit immediata, sive solum mediatè ejus potentia, æquè est depressiva & humiliativa ipsius, subindeque æquè pœnalis & cruciativa: Ergo cum ideo asserant Salmanticenses, subjectum immediatum qualitatis Dæmonem alligantis, esse etiam ejus substantiam; quia putant aliquid conferre ad acerbius ipsam cruciandum, falsum omnino supponunt principium, subindeque & falsam ex eo deducunt conclusionem.

§. III.

Solvuntur objectiones.

Contra primam partem conclusionis objicitur primò: D. Thomas in 4. dist. 44. quæst. 1. art. 3. quæstiunc. 3. ad 4. sic habet: *Dicendum quod ignis non agit in animam, per modum influentis, sed per modum detinentis*: Atqui si ligaret Dæmones, cauſando in ipsis mediatè igne inferni aliquam formam realem & intrinsecam, ageret in eos per modum influentis, ut constat: Ergo ignis inferni non agit in Dæmones, cauſando in ipsis formam realem.

Respondeo cum Joanne à S. Thoma, sensum verborum D. Thomæ non esse quod ignis non influat in animas quas detinet captivas; aliàs enim non concederet quod agit in ipsas, cum agere in aliquem, quocumque modo sumatur, importet aliquem influxum in eum; sed solum voluit docere, id quod influit ignis ille in animam deservire duntaxat ad detinendum, non vero ad alternandum, vel corrumpendum.

Objicitur secundo: Dæmones superiores inter se ligant virtute propriâ & connaturali inferioribus, certis quibusdam corporibus & locis, & tamen nihil propterea reale & intrinsecum in eis producunt; aliàs posset Angelus virtute propriâ operari physicè intra alium Angelum: Ergo à fortiori ignis inferni virtute divinâ ligabit Dæmones, absque eo quod formam aliquam eis intrinsecam producat.

Respondeo distinguendo Antecedens: Dæmones superiores virtute propriâ & connaturali ligant inferiores, physicè, nego Antecedens: ligant moraliter tantum, imperando eis tanquam sibi voluntariè subditis, ut mediantè aliqua operatione sese constituent in aliquo loco, & ibi remaneant, concedo Antecedens, & nego Consequens.

Tom. II.

quantiam: ignis enim inferni ligat Dæmones, non moraliter duntaxat, sed physicè.

Objicitur tertio: Non est necesse ut quod ligat aliud, ipsum præcisè impediendo ab operationibus ei connaturalibus, & à transitu de loco in locum, non est, inquam, necesse ut aliquid reale in eo producat: Sed ignis inferni hoc duntaxat modo ligat Dæmones: Ergo non est necesse quod in eis producat aliquam formam intrinsecam. Minor constat, Major verò probatur. Videmus enim quod manus lapidem in aère suspensam detinet, ipsumque à connaturali operatione, quæ est tendentia ad centrum ei proprium, subindeque à transitu de loco in locum, impedit, absque eo quod tamen aliquid intrinsecum in eo producat.

Respondeo distinguendo Majorem: Quod ligat aliud &c. non est necesse quod producat aliquid in eo, si illud aliud quod detinet, habeat potentiam & operationem formaliter externam & transeuntem, concedo: si careat tali potentia & operatione, solumque habeat internam, sicuti habet Dæmon, nego: eo enim ipso quod omnis ejus potentia & operatio sit formaliter immanens, non potest ab ejus exercitio præcisè per aliquid externum impediri: unde ad exemplum allatum de lapide, negatur consequentia, propter disparitatem assignatam.

Contra secundam partem conclusionis objicitur: Si forma illa, quæ ignis inferni ligat Dæmones, esset qualitas, vel esset qualitas spiritualis vel corporea? Neutrum dici potest: Ergo &c. Probatur Minor: in primis non est corporea, si enim virtus sive qualitas spiritualis nequit per modum permanentis recipi in subjecto ut docet expressè D. Thomas 3. p. quæst. 62. art. 4. ad 1. eadem ratione, imò à fortiori, qualitas corporea non poterit permanentè recipi in subjecto spirituali. Sed neque etiam dici potest spiritualis: quia deberet quodammodo perficere potius quam alligare Dæmones: qualibet enim qualitas spiritualis est essentialiter perfectio sui subjecti, maxime si sit supernaturalis, ut est haud dubie qualitas ab igne inferni in Dæmone producta, si detur.

Respondeo formam illam esse qualitatem spirituales. Ad probationem in contrarium dico: qualitatem spirituales esse quidem essentialiter perfectionem in se & absolute, non tamen comparative ad hoc vel illud subjectum. Quemadmodum enim frigus, etiam si perfectio quædam sit, non tamen est perfectio ignis quem corrumpit: sic qualitas spiritualis, ab igne inferni in Dæmone producta, esto in se & absolute perfectio quædam sit, non tamen per ordinem ad Dæmonem quem captivat & alligat. Neque obstat veritati hujus doctrinæ supernaturalitas illius qualitatis: non enim est supernaturalitas quoad substantiam; aliàs pertineret ad ordinem gratiæ; sed præcisè quoad modum, in quantum videlicet efficitur ab igne, modo ipsi supernaturali.

Contra tertiam partem conclusionis objicitur primò Salmanticenses. Non repugnat Dæmonum substantiam affici immediatè qualitate eos alligante, conducitque hoc non parùm ad eorum tormentum: Ergo asserendum est ita de facto contingere, atque ad eodè subjectum immediatum talis qualitatis esse etiam substantiam Dæmonis. Utraque consequentia patet, Antecedens verò quoad primam probatur, Primò ex eo quod nulla, inquit, in eo ostendi possit

Non repugnat.

repugnantia: secundò quia si Deus produceret substantiam Angeli sine ullis potentis, posset nihilominus ejusmodi substantiam alicubi passivè detinere, subindeq; eam qualitate alligante immediatè afficere. Quantum verò ad secundam partem Antecedentis, inde eam inferunt, quod non solum Dæmonis potentia (inquiunt) sed etiam ejus substantia sit ex natura sua absolutissima, & independens omnino à loco & à corpore: hinc enim sequitur majorem illi inferri violentiam, si ex utroque capite corpori & loco alligetur, id est, ex eo quod aliqua qualitas detinens recipiatur immediatè & in ejus substantia, & in potentia, quam si ex uno duntaxat capite id contingat, id est, si sola potentia immediatè recipiat ejusmodi qualitatem.

56 Respondeo negando Antecedens quantum ad utramq; partem. Quoad secundam quidem: quia mediata duntaxat ligatio substantiæ Angeli ad determinatum locum, æquè illius humiliativa est & depressiva, subindeque æquè cruciativa-acligatio immediata, dato quod ista esset possibilis. Quoad primam verò: quia substantia Angeli non potest immediatè detineri ab illa qualitate, sed solum mediante potentiâ, ut in prima probatione demonstratum est. Ad primam autem probationem in contrarium respondetur, implicantiâ, in eo quod asserit, sufficienter à nobis ibidem fuisse allatam. Ad secundâ dico, quod sicut substantia corporea, si æ quantitate à Deo producta, nullibi posset collocari tanquam in loco: ita similiter substantia Angeli, sine potentiis à Deo producta, nullibi posset tanquam in loco passivè detineri.

57 Obijciunt secundò: Independentem ab operationibus Dæmonum debemus in eis constituere alligationem, per quam alicubi ab igne detineantur: Sed talis alligatio sic independens ab operatione, potest immediatè afficere eorum substantiam, ut constat: Ergo de facto sic eam afficit; subindeque qualitas, cujus est effectus formalis, immediatè in ea recipitur. Majorem ex eo dicunt esse evidentem, quod neque in animabus damnatorum existentibus in inferno, neque in eis quæ existunt in purgatorio, sit assignabilis actio transiens, per quam in illis locis aliquem effectum operentur; & tamen non est dubium manere illi ligatas & detentas.

58 Respondeo distinguendo Majorem: Independentem ab operationibus Dæmonum elicitis, debemus constituere in eis alligationem: Esto. Independentem ab operationibus Dæmonum, impeditis propter alligationem potentiârû quæ sunt earum principia, nego Majorem. Cum enim ex una parte detentio in loco nihil aliud sit, ut diximus in prima probatione, quàm impedimentum extensionis sive exitûs extra illum; & cum aliundè non possit Dæmon se extendere, extensione cujus est capax (scilicet virtuali duntaxat) extra locum aliquem, sive exire ab eo, nisi mediante suâ quantitate virtuali (quæ est potentia operativa, & ejus actus) consequens est non posse constitui alligationem aliquam in Dæmonibus independentem à potentiis operativis, aut earum operationibus impeditis. Ad probationem in contrarium dico, quod licet nec in animabus damnatorum, nec in illis quas detinet locus purgatorii, sit assignabilis operatio transiens, per quam de facto aliquid efficiant circa loca illa, potest tamen assignari actio transiens, per quam se extenderent extensione virtuali ex-

tra loca illa, nisi impedirentur ab igne, & à qualitate per ipsum in eis producta, nempe actio productiva effectûs ejusdem speciei, cum aliquo eorum quos producit Angelus, quando movetur de uno loco in alium.

Quæres, quenam ex potentiis Dæmonis sit subjectum immediatè qualitatis ipsam alligantis & captivantis? Respondeo, juxta communem doctrinam Thomistarum, potentiam motivam & executivam in Angelis non distinguendum ab intellectu pratico, qualitatem illam alligativam subjectari in pratico Dæmonis intellectu, qui in ratione potentia motiva & executiva, ita per eam intrinsecè ligatur & coërcetur, ut non possit uti suo lumine, suis speciebus, & suâ virtute, eo modo & eâ efficacia quæ requiritur, ut moveat se & alia ad libitum, per actum imperii practici, nisi prout permittitur ab ipso igne, ut magis patebit ex dicendis §. sequenti.

§. IV.

Altera difficultas expeditur.

Dico secundò: Effectus qualitatis Dæmonis alligantis, acerbissimum componunt cruciatum: nullumque aliud in substantiis spiritualibus assignari potest tormenti genus, quod ad pœnam sensûs pertineat.

Antequam prima pars conclusionis probetur, sciendum est, plures in nostra doctrina esse effectus qualitatis Dæmonis alligantis. Primus est, Dæmonem ipsum submittere igni à quo alligandus est, sicut inferiorem superiori: qui effectus, licet non sit formaliter alligatio, quia tamen ex sua natura ad eam ordinatur, & requiritur præsuppositivè, sub ejus nomine comprehenditur. Secundus est alligatio potentiârû: primò in ordine ad ipsas, in eo consistens, quod intellectus Dæmonis non possit intelligere plura quæ vellet ipse Dæmon intelligere; & è contra neceretur, determinetur, & ligetur ad meditationem plurium quæ nolle meditari: secundò in ordine ad locum, in quantum videlicet ita cogitur remanere applicatus uni loco, ut non possit suam virtutem alibi applicare. Ex quo resultat tertius effectus, nempe ipsa incarcerationis, sive detentio in uno loco, eo quæ valde angusto, tanquam in carcere. His positus.

Probatur prima pars conclusionis: Tantus est cruciatus in Dæmonibus, ex illis effectibus resultans, quanta est eorum disconvenientia ad naturam angelicam: Sed hæc disconvenientia est maxima: Ergo & maximus, acerbissimusq; cruciatus ex iis causatus. Major est certa: cum enim causa sive objectum doloris sit malum cognitum, malum autem alicujus sit quod ei disconvenit, quantitas doloris ex qualitate disconvenientia (suppositâ perfectâ cognitione, qualis est angelica) omnino pensari debet. Minor verò facile probatur, explicando in particulari disconvenientias & improprietates dictorum effectuum ad substantias omnino spirituales, quæ sunt eorum subjecta. In primis si celsitudinem naturæ Dæmonum, eorumq; superbiam comparemus cum primo effectû qualitatis eos alligantis (qui est Dæmonem igni submittere, tanquam inferiorem superiori, ut ab eo veluti mancipium tractetur) tantam reperimus disconvenientiam ortam ex illo capite, ut major excogitari nequeat. Ea est enim naturæ Dæmonum dignitas & præstantia, ut ei corporalia omnia jure naturæ subdantur & obsequantur: ea super-

bia, ut neque Deo ipsi voluerint subijci, nec eum A
 tanquam superiorem venerari: & tamen rebus
 corporeis omnium vilissimis & abjectissimis
 subijciuntur, angusto in loco, veluti in carce-
 re, ab eis detinendi & in perpetuum deprimen-
 di. Habere itaque omnia corpora sibi naturali-
 ter subdita, & tamen infimis corporibus subijci,
 qualis improprio! Nolle humiliari Deo, &
 tamen vilissimæ creaturæ dominium supra se &
 principatum recognoscere, ac subire, quæ dis-
 convenientia!

Non minor est inconvenientia quæ provenit
 ex secundo effectu, nempe ex alligatione poten-
 tiarum, tam in ordine ad se, quam per ordinem
 ad locum. Nam quando aliqua forma est perfe-
 ctior, tantò est actiuior, & quàmto actiuior, tan-
 to maiorem habet inclinationem ad operan-
 dum; unde detentio & alligatione operetur,
 non potest non esse illi maximè disconveni-
 ens: Angeli autem sunt formæ acti-
 vissimæ: Ergo non potest excogitari maior dis-
 convenientia & afflictio, quàm impedimentum
 operetur sicut & quando volunt. Item, ut
 dicitur S. Thomas qu. de anima art. 21. *Qualibet*
spiritus substantia, quantum est de sua natura, non
obligata alicui loco, sed transcendit totum ordinem
corporalium: quòd ergo alligetur alicui, & determi-
natur ad aliquem locum per quandam necessitatem, est
contra ejus naturam, & contrarium appetitui natura-
e. Ergo & maximè illi disconveniens ac dolori-
ferum.

Ut hæc magis declarentur, verba Cajetani
 quæ habet tomo 3, opusculorum, in oratione de
 hac materia habita Romæ coram Julio II. Sum-
 mo Pontifice, referemus: in illis enim, quæ
 hæcenus diximus, elegantius describuntur, &
 alia superadduntur. Sic ergo loquitur doctissi-
 mus ille Cardinalis: *Definitus igitur non natura,*
sed detentus in loco spiritus, naturalem libertatem
ac dignitatem, quæ nulli subijcitur corpori, quæ omne
corporeis, quæ omni corpori præeminet præfide-
que, infelicitissimus perdidit, & se perdidisse miserrime
meret, atque merendo ineffabiliter cruciatur. Afflic-
titur intellectus, quando suæ captivitatis arum-
nam non recognoscere subinde non potest; cumque mul-
ta simul meditari nequeat, ab aliorum omnium qua-
ritatem asserere possent consideratione prohibetur. Er-
ganam quam meditatio pœnæ, pœnæ non sit, cum liber-
is meditatur solum, nihil adversi sentiens aut me-
morans, at tamen ubi præsens est doloris objectum, ubi
quam vim exercet in meditantem, ubi denique medita-
to ipsa coacta est, nihil acerbius animum quàm hujus-
modi consideratio asserere potest. Afflictitur voluntas,
quæ ab omni delectabili depulsa, id ferre compellitur
quod dedignatur, respuit, abhorret: quàm maximè
ille Dei iustitiam, cui præcipue invidet: divinam cel-
itudinem magnificari in propria & ea abjectissima
pœnæ, dolet, gemit, corroditur, Afflictantur denique
activa potentia: siquidem diro igni addicta, nullâ
aut certe modicâ possunt exercitatione sese subjectis
almsverere rebus. Quod eo intolerabilius est, quò tanta
via inest, ut commovere nutu singula possent. Acce-
dit ad hæc, quòd jugis perennisque est eis definitus car-
cer, & dolor: ita ut nulla valeat minuire aut mollire
adventus conditio, sed semper uti ab initio acerbissimè
marere oportet: neque enim detrusi spiritus oblivione
meditanti vacare, affectum deponere, se-
si adhortari, facere (ut aiunt) de necessitate virtu-
tem usquequaque valent. Nulla eis clementia aut
træstita spes; nulla in prætereuntis temporis even-
 Tom. II.

tu expectatio: sed quas luunt pœnas, nunquam ter-
 minandas aut minuendas certissimè sciunt, imò inviti,
 ad maroris culmen, clarè à luce vident.

Secunda pars conclusionis probatur, singulas
 eorum opiniones qui oppositum docuere impu-
 gnando. In primis enim non potest ignis tor-
 quere Dæmones, imprimendo illis suum calorem,
 ut docuit Henricus: tum quia accidens
 corporeum recipi non potest in substantia spiri-
 tuali: tum etiam, quia dato & non concessio
 quod calor ignis recipi posset in substantia vel
 potentia Dæmonis, nihil in ipsa læderet aut cor-
 rumperet, subindeque non esset illi, sicut sub-
 stantiæ corporeæ, causa doloris.

B Non minùs impossibilis est illa alia pœna alligati-
 onis superaddita, quam in Dæmonibus statuunt
 Egidius, Richardus, & Gabriel, dicentes
 eos torqueri per immersionem speciei repræsen-
 tativæ ipsius ignis, tanquam eorum tortoris, vel
 per intellectiorem suam miseriam, immediatè ab
 igne inferni in eis causatam. Quantum enim ad
 intellectiorem, cum sit actio vitalis & imma-
 nens, non potest fieri sive procedere à principio
 extrinseco, quale est ignis inferni respectu Dæ-
 monis, sed solum ab intrinseco. Quantum verò
 ad speciem, præterquam quod Dæmon ab initio
 suæ productionis impressas habet ab auctore
 naturæ omnium rerum ad istud universum per-
 tinentium species, subindeque superflua omni-
 no videtur novæ speciei ignis inferni repræsen-
 tativæ impressio: dato & non concessio quod
 daretur talis species, non potest esse Dæmoni
 disconveniens, nisi vel quia ligat & necessitat in-
 tellectum Dæmonis, ut velit nolit intelligat per
 illam, vel quia illi repræsentat ipsum ignem, ut
 objectum horribile & dissonum, ipsum illi pro-
 ponendo tanquam impedimentum & vincu-
 lum à quo detineretur & captivatur: illi autem
 duo effectus non distinguuntur à pœna alligatio-
 nis, sed sub ipsa continentur & comprehendun-
 tur, ut patet ex supra dictis: Ergo &c.

Quoad aliud tormenti genus, consistens, ut
 ait Suarez, in qualitate substantiam Dæmonis
 fœdante & maculante, non minùs fictitium est:
 quia nulla forma est disconveniens suo subjecto,
 subindeque nec ipsi causa doloris & pœnæ, ni-
 si tollendo ab eo aliquod conveniens, vel impe-
 diendo, aggravando, aut retardando aliquam
 ejus inclinationem: non potest autem talis qualitas
 in doctrina sui Authoris esse disconveniens
 primo modo, quia, ut ipse ait, illa nihil destruit
 aut tollit à substantia Dæmonis: neque etiam
 secundo, quandoquidem ex una parte retardatio
 & aggravatio inclinationum Dæmonis sunt
 effectus formales alligationis, ut antea declara-
 vimus; ex alia verò eam docet Suarez & propo-
 nit tanquam omnino distinctam ab alligatione:
 Ergo &c.

Respondet Suarez, qualitatem illam esse dis-
 convenientem naturæ Dæmonis, non ex eo quod
 tollat ab eo aliquid conveniens, vel impediatur,
 aggravet, aut retardet aliquam ejus inclinatio-
 nem, sed quia fœdat, deturpat, & veluti macu-
 lat ejus substantiam.

Sed contra: Non potest intelligi quod aliqua
 qualitas reddat aliquod subjectum difforme,
 nisi aliquid ab eorum moveret: Sed illa qualitas, in
 doctrina sui Authoris, nihil omnino tollit à
 substantia Angeli: Ergo illam fœdare, detur-
 pare, & maculare non potest.

Confirmatur: Fœdari & deturpari est amittere aliquam pulchritudinem: Sed nullam ex qualitate illa quam fingit Suarez potest Angelus amittere pulchritudinem: Ergo per illam non potest Angeli substantia fœdari. Major patet, Minor probatur. Pulchritudo & perfectio naturalis mansit integrâ in Dæmonibus post peccatum; illa enim consistit in integritate substantiæ, perspicacitate intellectûs, & excellentia voluntatis, quæ omnia remanent in Dæmonibus: pulchritudo verò supernaturalis, quæ provenit à gratia sanctificante, & virtutibus infusis, expellitur solum per peccatum ipsis contrarium: unde eâ suere privati Dæmones in secundo instanti in quo peccantur; qualitas verò quam fingit Suarez, fuit illis impressa solum in tertio instanti, in quo damnati sunt, ut ipse fatetur: Ergo &c.

68 Ad do quod, impressio qualitat, de honestatis substantiam Angeli, non magis propriè dici potest combustio, quàm alligatio & detentio Dæmonum in igne inferorum ut in carcere: Atqui Suarez qualitatem illam fœdantem substantiam Angeli fingit, ut salvet in rigore sententias Scripturarum & Patrum, quando dicunt ignem inferni urere Dæmones: Ergo qualitas illa inutilis est, & sui Authoris intentio non deservit.

69 Non placet etiam illorum sententia, qui dicunt ignem inferni torquere Dæmones & animas separatas, causando in illis dolorem & tristitiam ejusdem rationis cum illa, quam in voluntate patitur anima conjuncta, quando corpus igne comburitur. Nam quidquid sit de animabus saltem respectu Dæmonum evidens est, nullum posse dari objectum, vel idem, vel ejusdem rationis cum objecto, de quo dolet anima corpori unita, propter adustionem vel lationem ipsius corporis: Ergo nec potest dari in illis dolor ejusdem rationis. Consequentiâ patet: siquidem dolor, & quilibet actus appetitûs sequi debet genus & conditionem objecti. Antecedens verò probatur: Objectum illius doloris quem patitur anima in voluntate, dum corpus igne exurit, est illa qualitas sensibilis & dolorifera, quatenus est destructiva compositi, cujus anima pars est, & voluntas inclinatio: Sed talis qualitas non potest reperiri in Angelo; quia Angeli sunt incapaces qualitatis sensibilis, neque sunt partes aliquid compositi physici: Ergo nec in eo reperiri potest objectum ejusdem rationis cum illo de quo dolet anima corpori unita, dum corpus exurit.

70 Confirmatur: Ignis urens, dum anima est in corpore, causat dolorem non modo sensibilem in appetitu corporeo, sed etiam spirituales in voluntate, propter unionem & sympathiam quam anima habet cum corpore, & quia, cum voluntas sit appetitus totius suppositi, habet pro objecto bonum & malum ejusdem totius, sive ad animam sive ad corpus spectet, & de utroque percipit dolorem vel gaudium: Sed talis sympathia non potest esse in Angelo; cum non habeat aliquod corpus sibi naturaliter unitum, sicut anima, & sit essentialiter forma completa & per se subsistens: Ergo nec dolor ejusdem rationis cum illo quem patitur anima corpori unita.

S. V.

Præcipue objectiones solvuntur.

71 Objicitur primò: Scriptura & SS. Patres distinguunt inter hoc quod est, esse in igne vel in inferno, & cruciari ibi ab ipso igne; imò in-

terdum asserunt spiritus ab igne inferni urere, nam sensus ab igne proveniente in Dæmonibus agnoscitur. Consequentiâ videtur bonæ, Antecedens verò constat ex historia divitis epulens, dicebat se non tantum detineri, sed etiam cruciari in flamma, unde & refrigerium aque postulabat. Hinc Tertullianus, libro de anima cap. 7. Dolet (inquit) apud inferos anima cupulam, & punitur in flamma, & cruciatur in lingua, & de digitis anime felicioris, implorat auxilium toris. Et Gregorius lib. 4. Moral. c. 28. Res corpora incorporea exurit, dum ex igne visibili ardet, ut dolor visibilis, et abitur: ut per ignem corporeum mens incorporea etiam incorporea flammâ crucietur.

Confirmatur ex Augustino 22. de civit. cap. 10. ubi ait: Miris ac ineffabilibus modis spiritus incorporeos panâ corporalis ignis affligi: Sed non affligentur aliter ab igne, quàm concipiendo tristitiam ex eo quod sint illi alligati, non miris & ineffabilibus modis ab eo cruciarentur; facile enim est intelligere, eos divinâ virtute alligati igni, & inde concipere merorem: Ergo præter alligationem, alia pœna sensus ab igne proveniens, in Dæmonibus necessariò admittenda est.

Ad objectionem, concessio Antecedente, nego Consequentiâ. Alligatio enim Dæmonum ad ignem inferni, non dicit simplicem solum detentionem & incarcerationem, ut Adversarii autumant, sed etiam plures alios effectus supradictos, qui acerbissimè in Dæmonibus causant dolorem & cruciatum; unde ratione illorum verificantur testimonia Scripturæ & SS. Patrum, qui aliud pœnæ genus in Dæmonibus agnoscunt, præter hoc quod est detineri ab igne.

Ad illud quod additur de ustione, in primis dico, locutiones illas Scripturæ non posse in proprietate sermonis intelligi, sed necessariò esse in sensu metaphorico intelligendas: quia cum ustio sit passio corporea, manifestum est illum non posse in Dæmonibus & animabus separatis reperiri formaliter.

Secundò respondeo quod sicut aqua Baptismi dicitur lavare animam, non quod re ipsa illam attingat & abluat, sed quia ipsa corporalis ablutio eam disponit, & reddit capacem, ut eleveur ad Deo tanquam instrumentum, ad producendum gratiam in anima pueri, & delendam maculam originalis peccati. Ita pariter in Scriptura ignis inferni dicitur urere Dæmones, non quod re ipsa illos comburat, sed solum quod torqueat ipsos per ipsam metum ustionem, quatenus per illam, utpote propriam actionem ignis, modificatur actio principalis agentis, scilicet Dei, per quam modis supra explicatis, acerbissimè cruciantur.

Ad confirmationem dico, quod cum alligationem Dæmonum non possimus satis propriè stati comprehendere, nonnullaque sint circa eam quæ non ita animum quietant, quamvis præter illam nullum aliud admittatur in Angelis prævaricatoribus tormentum, ad pœnam sensus pertinens, sufficenter tamen adhuc verificatur doctrina Augustini, asserentis illos miris & ineffabilibus modis ab igne tartareo cruciari. Objicitur secundò: Alligatio Dæmonum non pertinet ad pœnam sensus: Tum quia aliàs cum anima puerorum, qui soli originali peccato obnoxii decesserunt, mœneant in Lybo semper alligata, falsa esset communis Theologorum doctrina, asserentium nullam esse in eis pœnam sensus:

sentis. Tum etiam quia non videtur in alio con-
sistere ejusmodi alligatio, quam in eo quod Dæ-
mones, à loco cœli exclusi & prohibiti, commo-
vant cogantur infra cœlum in aliquo alio loco;
quod totum ad pœnam damni pertinet: Ergo
præter detentionem illam necessariò admitten-
dum est quidam aliud in Dæmonibus, quod ad
pœnam sensus pertineat.

Respondeo negando Antecedens. Ad primam
eius probationem dico, existentiam pœrorum
cum solo originali decedentium in lybo, non
esse propriè alligationem, sed esse duntaxat præ-
sentiam ipsorum in tali loco. Ut enim anima di-
catur alicui loco alligata, vel corpori, non suf-
ficiat quod sit semper præsens, sed requiritur
insuper quod ejus præsentia ad locum illum, sit
cum subjectione, depressione, & violentia;
quod tamen non habet præsentia illa quæ pueri
dicuntur manere in lybo; quippe qui nullam
omnino à loco illo patiuntur subjectionem aut
violentiam, neque ab aliqua ex operationibus
ibi connaturaliter debitis vel volitis impediuntur,
nec ad aliquid nolitum applicantur. At verò
existentia & remanentia Dæmonum in loco
(quæ est effectus ignis tartarei) non est nuda
eorum præsentia, sed præsentia ut associata sub-
jectione & violentiâ: utpote ratione cuius Dæ-
mon quoad exercitium suarum operationum, &
consequenter quoad suam naturam, subditur
igni, ipsum ad ea duntaxat quæ non vult appli-
cari, & ab omnibus, vel saltem pluribus quæ
vellet, impediendi.

Ad secundam probationem, nego illam; alli-
gatio enim, quam ab igne inferni patiuntur Dæ-
mones, præter eorum existentiam & remanentiam
extra cœlum, quæ sequitur ad pœnâ dam-
ni essentialiter dicit subjectionem ad ignem, ip-
sò loco violentè applicantem & detinentem:
quod certe constituit pœnam, ab ea quæ damni
dicitur valde diversam.

Obijcit tertio: Pœna sensus necessariò ad-
mitti debet inæqualis in Dæmonibus, & minor
in animabus quæ in purgatorio detinentur,
quàm in illis quæ in inferno capiuntur: Sed
hoc non potest admitti, absq; eo quod in Dæmo-
nibus & in animabus illis constituatur pœnâ ali-
qua sensus, ab eorum alligatione distincta: Ergo
pœna necessariò admitti debet. Major est
tanta: pœna enim sensus debet proportionari
culpe Dæmonum & animarum, culpa autem sive
peccatum Dæmonum, non est in ipsiâ æquale; in
animabus verò iustorum, quas captivat ignis
purgatorii, vel est veniale duntaxat, vel si sit
mortale, est peccatum remanens tantum quoad
pœnam; cum tamè in damnatis sit mortale non
dimissum, neq; quoad culpam, neq; quoad pœ-
nam. Minorem vero probat Suarez, quia (in-
quit) pœna alligationis vel detentionis non re-
cipit magis & minus; est enim positiva præ-
sentia in loco, indivisibilis & totalis in singulis.

Respondeo negando Minorem, & ejus proba-
tionem. Non enim alligatio Dæmonum ab igne
tartareo causata, est nuda, ut existimavit Suarez,
eorum præsentia in loco, sed, ut jam dixi, præ-
sentia eorum violentans & subjiciens igni; subin-
deque major vel minor in ratione alligationis &
pœnæ; primò intensivè, juxta videlicet majorem
vel minorem perfectionem specificam vel indi-
vidualem naturæ singulorù Dæmonum vel ani-
marum, quam subijcit igni, & juxta inæqualita-
tem inclinationù quas in eis violentat; secundò

Tom. II.

A extensivè, vel quia unum ex Dæmonibus ligat in
pluribus operationibus, quàm alium; animam
autem in purgatorio existentem, relinquit libe-
ram, quoad exercitium aliquarum operationù,
circa quas animabus in inferno positis nullam
omnino relinquit libertatem; vel quia istas, aut
unum Dæmonem subijcit pluribus corporibus
ligantibus, quàm illam, vel alterum Dæmonem,
putà igni, aquæ, terræ, sulphuri, & aliis.

Obijcit ultimò: Multi sunt ex Dæmoni- 79
bus qui non detinentur in inferno, nempe illi
qui per nostrum aërem discurrere permittuntur,
& qui propterea ab Apostolo *aerea potestates*
appellantur: de quibus Tertullianus ait: *Ha-*
bent de incolatu aeris & de vicinia spherarum, & de
commercio nubium cœlestes sapere paraturas: Ergo
vel nulla admittenda est in eis alia pœna, præter
eam quæ est damni; vel si aliqua alia admitta-
tur, sicut debet admitti, erit distincta ab alliga-
tione ad ignem inferni.

Respondent aliqui, Dæmones qui sunt in hoc
aëre caliginose, nondum recepisse ultimum es-
sentiale supplicium, nec complementum infer-
nalis tormenti. Ita Cajetanus in Commenta-
riis ad caput secundum Epistolæ 2. D. Petri, ubi
hæc scribit: *Servatos autem seu servandos Dæmo-*
nes in judicium dicit (Apostolus) quia adhuc non
sunt extrema damnationi subiecti: sed hoc extremo
judicio reservatur. Unde & Dominus in Evangelio
dicit de igne aeterno, qui paratus est Diabolo &
Angelis ejus, & non dicit; qui jam datus est Diabolo
& Angelis ejus. Huic sententiæ favent aliqui ex

SS. Patribus: Fulgentius in libro de Trinit.
cap. 8. sic ait: *Quadam pars Angelorum, nolens*
sui Creatoris facere voluntatem, ab eis contempla-
tione dejecta, servatur in judicio puniendi, Petro
Apostolo dicente eos in judicium reservari. Et mox:
In hujus aeris ima detruisti, servantur in judicium
puniendi. Gregorius 4. Dialog. cap. 29. Dia-
bolam & Angelos ejus, *in sine corporeo igne*
cruciandos esse ait: Bernardus in Sermone de
transitu S. Malachie: Desinita quidem (inquit)
sed nondum promulgata sententia est. Denique
jam Diabolo ignis paratus est, etsi nondum ille præ-
cipitatus in ignem, modico adhuc tempore sinitur
malignari.

Verum licet hæc sententia fidei contraria
non sit, cum nec Scriptura, neque Concili-
um ullum hætenus docuerit, Dæmones om-
nes extrema illa supplicia perpeti, quæ parata
iis esse judex ipse dicit, non videtur tamen rati-
oni consentanea: nam ut ait D. Thomas hîc
art. 4. ad 3. *Dicendum est quod idem judicium sit de*
malis animabus & malis Angelis, sicut idem judi-
cium est de bonis animabus & bonis Angelis, præter-
tim cum Damascenus asserat id Angelis esse ca-
sam, quod hominibus est mors: Sed animæ in
peccato mortali existentes, statim post mortem
recipiunt ultimum essentiale supplicium, ne-
dum quoad pœnam damni, verum etiam quoad
pœnam sensus, ut patet de anima divitis e-
pulonis Lucæ 16. dicente, Crucior in hac flam-
ma. Unde Gregorius 4. Dialog. *Si esse San-*
ctorum animas in cœlo sacri eloquii satisfactione cre-
didisti, oportet ut per omnia esse credas, & in quo-
rum animas in inferno, quia ex retributione aeterna
justitia, ex qua justis jam gaudiuntur, necesse est per
omnia ut & injusti cruciantur. Nam sicut electos bea-
titudo latificat, ut a credi necesse est, quod à die exitus
sui ignis reprobos exurat. Quare cum Angeli san-
cti beatitudine perficiantur, pariter dicendum

Apo-
log.
cap.
22.Lib. 2
fidei
cap. 4Cap.
28.

est, Dæmones qui in hoc aëre caliginoso versantur, ultimum essentiale supplicium, nedum quoad pœnam damni, sed etiam quoad pœnam sensus recepisse.

80 Respondent secundò alii, Dæmones in hoc aëre existentes, secum deferre particulam quandam ignis infernalis, ibi ipsos incarcerantis. Ita docere videtur Glossa ordinaria ad cap. 3. Jacobi, ubi de Dæmonibus illis ait: *Portant secum ignem gehennæ quocumque vadunt*. Eadem sententiæ favet Venerabilis Beda in Commentariis ad idem caput, ubi de Dæmonibus scribit: *Vbicumque in aere volitant, vel in terris, aut sub terris vagantur, sive detinentur, suarum secum ferunt semper tormenta flammarum, instar febricitantis, qui etsi in lectis eburneis, etsi in locis ponatur apricis, fervorem tamen, vel frigus insiti sibi languoris evitare non potest*. Sic ergo Dæmones, etsi in templis colantur auratis, etsi per aera sua discurrant, igne semper ardent gehennali, & ex ipsa sua pœna commoti, deceptis quoque hominibus fomitem vitiorum, unde & ipsi pereant invidendo suggerunt.

81 Verùm hæc sententia multiplicat miracula sine necessitate: esset enim miraculum quod ignis ille coram oculis nostris positus non videretur: miraculum, quod existens corpore hominem, neque cum combureret, neque calefaceret: miraculum deniq; quod Dæmon secum deferens ignem ingrederetur cubiculum omnino clausum.

82 Respondet ergo primò cum D. Thoma hic art. 4. ad 3. Dæmones quamvis non alligentur actu igni tartareo, dum sunt in hoc aëre, cruciari tamen eo ipso quod sciunt talem alligationem sibi deberi: sicut Angeli boni nihil suæ beatitudinis amittunt, quando ad nos mittuntur, quia sciunt locum cœlestem sibi deberi; & captivus qui ad modicum tempus est extra carcerem, non minorem patitur pœnam, quia scit se citò debere incarcerationi.

Addo ex eo quod aliqui Dæmones permittantur exire ad tempus ex inferno, & aliquid extra ipsum operari, non sequi propterea eorum pœnam diminui, vel alleviari; quia non permittuntur operari quod volunt, sed id solum unde maiorem pœnam reportant; quia vel homines vincunt & trahunt ad damnationem, & sic augetur eorum pœna accidentalis; vel ab hominibus vincuntur, & sic crescit eorum confusio.

Secundò dici potest ignem inferni elevari ut instrumentum divinæ iustitiæ ad alligandos Dæmones etiam in aëre existentes; ut non possint quæcumque volunt operari, nec esse ubicunque volunt: unde se habent veluti feræ funibus alligatæ, quæ licet interdum discurrere permittantur, semper tamen incedunt subiectæ funi, & rectori funem tenenti.

DISPUTATIO XV.

De illuminatione & locutione Angelorum.

Ad questionem 106. & 107. D. Thomæ.

Postquam D. Thomas de Angelis, tam in esse naturali, quam in esse gratiæ consideratis, ac de illorum lapsu & pœna fuse tractavit, interponit sermonem de aliis creaturis, tum purè

A corporeis, tum de creatura mixta seu composita ex corpore & spiritu, scilicet de homine, a quest. 65. usq; ad 106. ubi agens de rerum gubernatione, resumit Tractatum de Angelis, & explicat modum quo movent creaturas, tum purè spirituales, tum purè corporeas, tum mixtas, seu ex agit primò de illuminatione & locutione Angelorum quæst. 106. & 107. Secundò de bonorum & malorum Angelorum ordinatione quæst. 108. & 109. Tertiò de præsentia Angelorum supra creaturam corpoream quæst. 110. Quarto de actione Angelorum in homines quæst. 111. Quintò de missione Angelorum quæst. 112. Ultimò de custodia bonorum Angelorum, & impugnatione Dæmonum quæst. 113. & 114.

ARTICULUS I.

Utrum unus Angelus illuminet alium?

Nomine illuminationis nihil aliud intelligunt Theologi, quam manifestationem veritatis ignota: sicut enim perlumen corporeum manifestantur colores quando illuminantur, ita in spiritualibus, cum veritas aliqua manifestatur, dicitur fieri illuminatio, juxta illud ad Ephes. 5. *Omne quod manifestatur lumen est*. Hocposito, sit.

§. I.

Conclusio affirmativa statuitur.

Dico breviter: unus Angelus alium illuminat. Ita communiter Theologi cum Dno Thoma hic art. 1. contra Durandum in 21. dist. 11. quæst. 3.

Probat primò ex Scriptura, & SS. Patribus. Nam Isaia 63. & Psal. 23. quidam Angeli triumphum Christi ascendētis in cœlum admirantes, sciscitantur à superioribus Angelis: *Quis est iste qui venit de Edom? Quis est iste Rex gloriæ: ut nuncietur ab illis discerent quod ignorabant, & circa illud mysterium plenius instruerentur, sicut explicat & docent SS. Patres, præsertim Dionysius cap. 7 de cœlesti Hierar. ubi hæc scribit: *Hoc Theologi plane tradunt, inferiores cœlestium naturarum ordines à superioribus ritè divina opera explicantibus, scientibus discere: summos autem à Deo ipso pro suo capiti edoceri mysteria. Unde quasdam earum inducunt ritè à prioribus hoc dicere, Dominum esse Virtutum cœlestium, & genitq; gloria, eum qui in cœlos, ut hominem deavit, assumptus est. Et capite sequenti docet quod Angeli secunda Hierarchiæ purgantur, illuminantur, & perficiuntur per Angelos primæ Hierarchiæ, quos vocat specula perlucida, & ab omni labe pura, quæ primò divinæ lucis radium recipiunt, & sine invidia in eos qui sequuntur infundunt. Et lib. de Eccles. Hierarchia cap. 5. sic ait: *Ubi stratores & sacra huius perfectionis Duces ac Principes, in subiectos sacros Ordines, benigne atq; pro capiti copiosè datam sibi à perfectis, sapientiæq; effectrice Divinitate, divinarum rerum scientiam cognitionemve diffundunt. Unde ibidem Angelos appellat Pontifices. Quia conjunctam cum illuminandi vi, mundandi etiam expiandi que scientiam habent.***

Favent etiam alii SS. Patres: Nazianzenensis orat. 40. in sanctam Baptistam, post initium Angelum appellat, secundum lumen, & rivulum primi luminis, participationem ac ministerium illumina-